

بسم الله الرحمن الرحيم

آغاز سخن

گسترش و تقویت آموزش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور، نیازمند حمایت‌های جدی دست‌اندرکاران و متخصصان زبان و ادبیات فارسی در داخل و خارج کشور است. از جمله برنامه‌هایی که سالهاست به همین منظور به اجرا در می‌آید، برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی برای استادان، دانشجویان، محققان و مترجمان زبان و ادبیات فارسی غیر ایرانی است. برگزاری این دوره‌ها سبب شده است هر سال چند صد نفر استاد و دانشجو به ایران سفر کنند و صدها فارسی‌آموز و ایرانی‌شناس نیز در خارج از کشور در دوره‌های مشابه شرکت نمایند. اما چون تاکنون برای این دوره‌ها کتابهای مناسب تخصصی تهیه نشده، گاهی سبب شده است برگزارکنندگان دوره‌های مذکور، در ارائه محتوا و منابع درسی مناسب، با مشکل مواجه گردند.

به همین منظور، «شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی» به عنوان سیاستگذار اصلی، و «مرکز گسترش زبان و ادبیات فارسی» در جایگاه مجری این سیاستها در خارج از کشور، و «سمت» به منزله متولی تهیه و تدوین کتابهای علوم انسانی برای دانشگاهها، و «انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی» ایران در جایگاه مجمع استادان و متخصصان این رشته، در جلسه مشترکی تصمیم گرفتند با همکاری یکدیگر و همراهی استادان باتجربه و متخصص - که بارها در این دوره‌ها تدریس کرده بودند - کتابهای درسی مناسبی را زیر نظر شورایی از افراد صاحب نظر و باتجربه، تهیه و چاپ کنند.

اعضای ثابت این شورا را آقایان دکتر احمد احمدی، دکتر عباسعلی وفایی، دکتر غلامحسین غلامحسین زاده، دکتر حامد صدقی، دکتر طه مرقاتی، دکتر محمدرضا سعیدی و دکتر زهرا ابوالحسنی تشکیل می‌دادند، و در هر جلسه با توجه به نوع موضوع بحث، از دو تا چهار نفر استاد صاحب نظر و متخصص دیگر نیز دعوت می‌شد و این غیر از داورانی بود که به صورت غیر حضوری طرحها و متون تهیه شده را بررسی و درباره آنها اظهار نظر می‌کردند.

مدیریت این شورا و نظارت علمی و اجرایی بر روند کارها بر عهده دکتر غلامحسین غلامحسین زاده رئیس انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی بود، و دکتر احمد احمدی در جایگاه رئیس سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) به اتفاق سایر مشاوران و همکارانشان، و همچنین دکتر عباسعلی وفایی به عنوان دبیر شورای گسترش و استاد زبان و ادبیات فارسی، بر چگونگی پیشرفت همه امور وقوف کامل داشتند و از تمام مراحل آن حمایت جدی می‌کردند تا به تدریج کارها به سرانجام رسید.

اکنون متولیان یادشده با کمال تواضع و احترام این کتاب را - که یکی از مجموعه همین آثار است - به پیشگاه استادان و دانشجویان ارجمند تقدیم می‌دارند و امید دارند که خوانندگان گرامی، با یادآوری کاستیهای کتاب و ارائه پیشنهادهاى خود، زمینه اصلاح و تکمیل آن را در چاپهای بعدی فراهم سازند.

«شورای گسترش»، «مرکز گسترش»، «انجمن علمی»
زبان و ادبیات فارسی و «سمت»

پیشگفتار

این کتاب با هدف آموزش «روان خوانی و درست خوانی شعر فارسی» فراهم آمده است. خواندن متون به ویژه خواندن شعر فارسی همانند برخی مهارت‌های دیگر همچون نگارش فارسی به آموزش نیاز دارد.

بسیاری از فراگیران زبان فارسی، پس از آشنایی مقدماتی با فارسی چون به خواندن متون روی می‌آورند با مشکل چگونگی درست خواندن روبه‌رو می‌شوند و از همین رو معانی و مفاهیم را نیز به درستی درک و دریافت نمی‌کنند.

یکی از تفاوت‌های ساختار شعر فارسی با نثر، عموماً این است که متون نثر ساده با ساختار دستوری مطابقت دارد و ارکان و اجزای جمله در جای خود به کار می‌رود؛ اما در شعر، این قواعد به طور دقیق رعایت نمی‌شود. افزون بر این، ادبیات و به ویژه شعر فارسی با فرهنگ و گستره دانسته‌های ملی، دینی، اجتماعی، تاریخی و... آمیخته است و به همین دلیل برای فهمیدن مضمون و درونمایه آن به آگاهی‌های گسترده‌ای نیاز است که در این کتاب به برخی از ساده‌ترین آنها اشاره شده است. محدودیتها و تنگناهایی هم که بر اثر رعایت وزن و قافیه و سایر ملاحظات شعری به وجود می‌آید بر ویژگی‌های یادشده می‌افزاید. به همین دلیل، آشنایی مقدماتی و اولیه با زبان فارسی نمی‌تواند به تنهایی برای خواندن و فهمیدن شعر فارسی کافی باشد.

جایگیری ساختار صحیح کلمه‌ها و ترکیبها در ذهن و نیز آشنا شدن با مترادفات، متضادها و متشابه‌ها با خواندن شعر، بهتر و آسانتر صورت می‌پذیرد. شعر است که پیوسته تشبیهات و استعارات را برای خواننده تداعی می‌کند و او به این وسیله می‌تواند در زبان جدید در ذهن خود با همان کلمه‌هایی که یاد گرفته است به مدد ابزارهای ادبی، جمله‌های عمیقتر بسازد و آنها را درست ادا کند.

یازده

خواندن شعرهای ساده به تدریج، زبان آموز را با موارد یادشده آشنا می کند و از همین رهگذر کم کم می تواند حتی شعرهای پیچیده تر را نیز درست بخواند و از مضامین آنها آگاهی یابد.

از آنجا که هدف اساسی این کتاب، آشنایی فراگیران با چگونگی درست خواندن شعرهای ساده فارسی است، نمونه ها بیشتر از بین شعرهای ساده انتخاب شده و درباره اصطلاحات فنی و تخصصی مربوط به قالب اشعار، وزن، قافیه، ردیف و امثال اینها توضیحی مختصر در پایان کتاب آمده است.

در پایان هر شعر، برخی لغات معنا شده است. برای جلوگیری از سردرگمی خواننده از آوردن معانی مختلف کلمه ها صرف نظر شده و عمدتاً مفهوم مورد نظر در همان شعر نوشته شده است.

در پایان هر بخش، اشعاری را برای تمرین خواندن و معنی کردن خود فارسی آموزان آورده ایم. توضیح لغات و تعبیرات این تمرینها نیز در پایان کتاب ذکر شده است.

نمونه پیش از چاپ کتاب را دوستان بزرگوار، برادر فاضل جناب آقای دکتر غلامحسین غلامحسین زاده و سرکار خانم دکتر مهبود فاضلی ملاحظه کرده اند. نظریات مفید و دقیق آنان، اشکالات کتاب را بسیار کمتر کرده است. سپاسگزاری از آنان و نیز مسئولان محترم سازمان «سمت» و دبیر محترم شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی، جناب آقای دکتر وفایی، بر اینجانب لازم است. همچنین از همسرم که فرصتهای آماده سازی کتاب مرهون خویشتن داری اوست، سپاسگزارم.

محمد دانشگر

پاییز ۱۳۸۹